

# LYCEUM

Évforduló: 1279. augusztus 10.

## A második kun törvények kiadása

*„És miután a kunok bőszes sokasága nagy kiterjedésű földet igényel, elrendeljük, hogy akik [...] nemzetségekkel együtt a Duna és Tisza közt, vagy a Körös folyó mellett, vagy a Maros és Körös folyók között, vagy e körül, vagy a Temes és Maros folyók között megszálltak [...] azon helyeken, vagy földeken, melyen eredetileg minden nemzetséget sátraikkal együtt a Mi nagyatyánk, Magyarország híres emlékeztű dicsőséges királya: Béla király Úr letelepített, ott telepedjenek le most és az előrebocsátott módon ott székeljenek, éppen úgy, mint királyságaink nemesei...”* (Részlet a IV. László király által kiadott oklevélből)

**1279. augusztus 10-én** kelt **IV. (Kun) László** magyar király (ur. 1272–1290) második kun törvényeket tartalmazó oklevele, mely egyfelől megismételte a nomád törzsre korábban kirótt kötelezettségeket – pl. a keresztény hit és életmód felvétele, a jogtalanul elfoglalt világi és egyházi javak visszaszolgáltatása és a fosztogatások, gyilkosságok beszüntetése –, másfelől

pedig rögzítette a kunok privilégiumait: többek között nemességet adományozott nekik, és birtokukba juttatta szállásterületeiket. Bár a közelmúltban meg-



erősödtek azok a hangok, melyek kétségbe vonják e dokumentum eredetiségét, történelmi jelentőségét nem lehet vitatni, hiszen fontos szerepet játszott a kunok – és jászok – kiváltságos jogállásának 18. századi sikeres elismertetésében.

### A kun törvény

A szakirodalom két kun törvényről tud, az elsőt 1279. június 23-án, a másodikat 1279. augusztus 10-én adta ki IV. László király. A másodikat keresztelési kiváltságlevélként is szokták emlegetni.

Az első eredetiben nem maradt fenn, 1339-ben keletkezett másolata a Vatikáni Levéltárban található. A másodikat XVIII. századi átiratokból és az ezt követő irodalomból ismerjük. Ez utóbbi hitelességét

többen kétségbe vonják, legutóbb 2000-ben a Kiskunfélegyházán tartott Jászkunság kutatása konferencián Berend Nóra kérdőjelezte meg. Megpróbálta bizonyítani, hogy a második oklevél – az 1279. aug. 10-én kiadott – lényegében az elsőt ismétli csekély változtatással, és XVIII. századi hamisítvány. Kring Miklós is gyanúsak tartja, Györffy György szerint viszont nincs okunk eredetiségében kételkedni.

A vita eldöntése a jövőendő kutatóinak feladata. A vita eldöntetlen volt azonban nem változtat az oklevélben, oklevelekben foglalt szabályozás megszületésének tényén.

Az oklevél a kun főurak, név szerint Alpra, Uzur és mások jelenlétében olvastott fel, s mint írják, azok elfogadták a feltételeket.

Kivonat az 1279. augusztus 10-i oklevélből:

- keresztény vallásra térnek, a bálványozást elhagyják,
- elhagyják a sátorozási és szövethajlékban lakást, helységekben letelepedve állandó épületekben laknak,
- szakálluk leborotválásától és hajuk megrövidítésétől, valamint ruhaviseletüktől eltekintve egyebekben a keresztény szo-

káshoz fognak alkalmazkodni,

- az oklevélben felsorolták a kunok szálláshelyeit,

- a királyi szervienekhez tartozónak említi őket: „a kunok előbb említett urai és a kun nemesek az ország nemeseivel azonos jogokat élveznek”,

- végül alkotmányos életük legnagyobb hatású jogi szabályozását is rögzítette az oklevél, nevezetesen azt, hogy a kunok a nádor legfőbb bírósága alá tartozzanak, kivéve, ha két kun közti vérontás vagy panasz merül fel, ekkor az a nemzetségszék ítél, akihez a vádlott tartozik.

Az 1279. évi oklevél ~ oklevelek jelentőségét elsődlegesen az emeli ki, hogy ebben szabályozták törvényerővel a kunok autonómiáját, belső ügyekben önrendelkezési jogot kaptak, ami megszakításokkal 1848-ig, bizonyos vonatkozásokban 1876-ig életben maradt.

TARJÁN M. TAMÁS

(részlet)

[http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1279\\_augusztus\\_10\\_a\\_masodik\\_kun\\_torvenyek\\_kiadasa](http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1279_augusztus_10_a_masodik_kun_torvenyek_kiadasa)

Kép: IV. (Kun) László kettős pecsétje



## LYCEUM

TÁRSASÁGI KÖZLÖNY  
MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE.

TIZENÖTÖDIK SZÁM  
IV/3. ÉVFOLYAM

Kiadja a  
VASHATOS Kft.  
Kiskunhalas

[www.vashatos.hu](http://www.vashatos.hu)

Szerkesztő:  
LUKÁCS LÁSZLÓ

Kapcsolattartó:  
Kiss Sándorné  
Telefon: 20/465-2300

Készült a Szilády Áron Társaság  
tagjai részére.

Kereskedelmi  
forgalomba nem kerül.  
A megjelent lapszámok  
elérhetők a [vashatos.hu](http://vashatos.hu)  
és a [sziladyaron.tarsasag.hu](http://sziladyaron.tarsasag.hu)  
honlapokon.

\* \* \*

A SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG  
tisztviselőinek (elnökség)  
elérhetőségei:

Lukács László elnök  
[lukaclaszlo@hdsnet.hu](mailto:lukaclaszlo@hdsnet.hu)

Dr. Bognárné Nagy Éva alelnök

Dóka József alelnök  
[hunepkerkft@gmail.com](mailto:hunepkerkft@gmail.com)

Palásti Károly alelnök

Szakál Aurél alelnök

### Levelezés:

6400 Kiskunhalas,  
Hősök tere 2.  
Telefon: 77/421-123



# Bor-kalendárium

Célunk nem csupán a régi, szép hagyomány felelevenítése, de annak bemutatása is, mennyire átjárta a régi idők emberét az embertársak iránti szeretet és a közösségi érzés.

## Augusztus

**Kisasszony hava – Szűz Hava – Nyárutó**

**Augusztus 7. – Donát napja.** Dionysius Stanetti: Szent Donát ókeresztény vértanú (meghalt 361-ben), a szőlőskertek, szőlősgazdák védőszentje. Legkorábbi hazai említése Csepreg hegykönyvében (1676), amely megtiltja, hogy ünnepén kint tartózkodjanak a szőlőkben. Nyilván azért, hogy a rézszegekké fajuló áldomásívással ne veszítsék el Donát pártfogását. **Augusztus 15. – Nagyboldogasszony – Nagyasasszony napja** A nap időjárása termésjósló is. Ha a nagyasasszony fénylik, jó bortermés van kilátásban. **Augusztus 20. – István napja.** Ha jó az idő Istvánkor, akkor bőséges gyümölcstermésre készülünk, de ha rossz idő járja, gyenge termést várjunk. Ha a cséplés be-

fejeződött, akkor tartották általában Magyarországon a dologvégző ünnepséget. Ezen a napon általában mindenütt az új búzából őrölt lisztből sütik az új kenyeret. A bort, búzát, békességet, mint a kívánt bőség és a nyugodt munka jelképét mondogatták.

## Szeptember

**Szent Mihály Hava – Mérleg Hava – Őszelő**

**Szeptember 1. – Egyed napja.** Ettől a naptól kezdve tilos szekérral járni a szőlőbe. Egyed időjárás- és termésjósló is: ha esik, gyenge lesz a tél, bő lesz a kukoricatermés. Ha viszont szép az idő, a bor jó ízű, ízletes lesz. **Szeptember 28. – Vencel napja.** Északkelet-Magyarországon, a híres tokaji borvidék egyik falujában, Tállyán, Szent Vencel napját két évszázada különös ünnepélyességgel üli meg a falu katolikus közössége. A Vencel-napot követő vasárnapon a templom Szent Vencelnek szentelt mellékoltárát szőlőfürtökkel és bő-

ven termő szőlővenyigékkel roskadásig teleaggatják, környezetét virággal díszítik, és az oltárra két üveg bort helyeznek. **Szeptember 29. – Szent Mihály napja.** Ekkorra már megforrt a déli szőlőhegyek – az évi átlagnál korábban szüretelt – szőlőinek bora. Ezért hívták a délmagyarországi területeken Borszűrő Szent Mihály napjának az egyébként a gazdasági év szempontjából mindenhol az országban oly jelentős napot. Ekkortól lehetett szűrni a bort, ekkortól kezdődhetek a lakodalmak.

## Október

**Mindszent Hava – Skorpió Hava**

**Október 15. – Teréz napja.** Teréz hagyományos szüretkezdő nap, elsősorban az erdélyi magyar borvidékeken, de Somló hegyén is. E nap környékén szokott hazánkban beköszönteni az úgynevezett vénaszonyok nyara.

(RÉSZLETEK)  
ASÁRNAPI ÚJSÁG 1859.

# Állandó programjaink

A Szilády Áron Társaság az alapítás óta (1993) eltelt időszak kezdeményezéseit, stabil tevékenységét megerősítve, kibővített együttműködésre törekszik a halasi civil közösségekkel, különösen azokkal, akik a lokálpatrióta értékrend mentén szervezik meg a helyi tevékenységüket.

A kiemelt ügyeink esetében szükséges az erőforrásainkat bővíteni, ezért az önkéntes segítőkön túlmenően, új tagok, támogatók belépése indokolt, hogy a munkatervünkben rögzített feladatok teljesülhessenek. Mindezek figyelembevételével, mindenképpen részt kell vállalnunk a nemzeti pá-

lyázati alapok által meghirdetett kiírásokon, pl. NEA stb., illetve a halasi vállalkozások részéről számottevő adományokra is számítunk, különösen akkor, ha vissza tudjuk állítani a közhasznú minősítésünket a hatályos jogszabályok alapján.



## ÁLLANDÓ PROGRAMOK

(Szilády Áron Református Gimnázium díszterme)

Szervezések alatt, az egészségügyi veszélyhelyzet alakulása és a kormányzati intézkedések függvényében!

### Társasági legáció

2020. szeptember 19. szombat  
Nagykunság (Karcag, Kunhegyes, Kenderes)

### VIII. Protestáns Művészeti és Tudományos Napok

2020. október 31-november 5.  
(Szilády Áron 183. éve született.)

# Kiskunhalasi Közművelődési Kerekasztal

Fontosnak tartva a városban működő kulturális szervezetek együttműködését, a Szilády Áron Társaság XXVII. Közgyűlésén (2020. január 18.) határozatot hozott arról, hogy 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről (A közművelődés helyi lakossági képviselője, 82-83. §) fejezete alapján Kiskunhalason is alakuljon meg a Közművelődési Kerekasztal.

Szakmai elvárásnak is tartjuk, hogy a kiskunhalasi székhelyű kulturális célú egyesületek vezetői (lásd. <https://birosag.hu>), valamint a helyi közművelődést segítő gazdasági vállalkozások képviselői, állandó meghívott civil tanácsadóként, szakértőként tanácskozási joggal vegyenek részt – a következő három

évben – a közművelődési kerekasztal feladatellátásában. A hatályos kulturális törvény szándéka szerint széles körben számít a közművelődési célú egyesületek vezetőinek, a lakossági igények érdekérvényesítésére.

A Kult. tv. 83.§ (4) bekezdése alapján, az alapító részéről kidolgozott SZMSZ-t 2020. május 15-én – írásbeli határozathozatali eljárásban – véglegesít-

tettük és Kiskunhalas Város Jegyzőjének bejelentettük a Kiskunhalasi Közművelődési Kerekasztal megalakulását. Törekedni fogunk a minél szélesebb társadalmi párbeszéd kialakítására a halasi kultúra iránt nyitott, segítőkész civil szervezetek, közösségek, intézmények és fenntartók képviselőivel, a város polgáraival. Várjuk és reméljük minden halasi székhelyű kulturális egyesület, közösség vezetőjének együttműködését!

A járványügyi helyzet miatt, személyes találkozóra nem kerülhetett sor a támogató, hitelesítő civil szervezetekkel, amire most kísérletet teszünk. A Kiskunhalasi Közművelődési Kerekasztal önállóan gyakorolhatja véleményező, javaslattevő jogkörét a városi szintű közművelődési ügyekben.

„A Kiskunhalasi Közművelődési Kerekasztal a helyi párbeszéd, a közösségi összefogás, érdekérvényesítés sajátos megjelenési formája. Célja szerint elsősorban javaslatot tesz, véleményt nyilvánít Kiskunhalas Város közművelődési tevékenységével kapcsolatos valamennyi kérdésben. Szerepe szerint egyrészt, mintegy összekötő kapcsolóként működik a közművelődési tevékenység támogatását kötelező feladatként ellátó önkormányzat és a város polgárai között, másrészt elősegíti a különböző közművelődési szervezetek önkéntes együttműködését. A Kiskunhalasi Közművelődési Kerekasztal nem jogi személy.“ (SZMSZ)

## Meghívó

**A Kiskunhalasi Közművelődési Kerekasztal első nyilvános ülést 2020. augusztus 27-én, csütörtökön 18 órától tartja meg a Martonosi Pál Városi Könyvtárban.**

### NAPIRENDI JAVASLAT:

- 1) Helyzetértékelés, 2) Munkaterv összeállítása
- A meghívót a honlapunkon is megjelentetjük.

Lukács László szövegíró  
lukacsaszlo@hdsnet.hu

### KIEMELT ÜGYEK, TERVEK

1. **Szilády Áron és tudóstársai** – Félmagas dombormű (kőből, bronzból) elhelyezése a ref. imaház külső oldalfalán. A Szilády Áron Társaság 2014-ben azt kezdeményezte, hogy helyezzünk el emléktáblát „Szilády Áron és tudós társai” címmel azokkal, akikkel egykoron szorosan együtt dolgozott tudományos munkája során és lényegében az ország egyik legfontosabb keletkutatással foglalkozó tudós akadémikusokat mutatja be.

2. **Szilády emlékszoba** Szilády László, Szilády Áron és Szilády János életét és munkájuk bemutatását szolgáltná ez az emlékszoba a régi gimnázium

épületében, a ref. templom mellett.

3. **Évkönyv 2001–2019**  
A Szilády Áron Társaság év-

könyvet ad ki az elmúlt 18 év civil tevékenységének összefoglalása céljából. Előjegyzésre nyílik lehetőség 2000 Ft/db áron, amit a Lelkészi Hivatal-

ban ((kedden vagy pénteken 14:00–16:30 óráig!). Telefon: 77/421-123) lehet előfizetni. Újratervezett megjelenése: 2020 november!



4. Levelező lista (levelező tagok) összeállítása csak e-mail címekre, mert szívesen veszünk minden támogatást és segítséget, pl. újságcikkek, programajánlatok, előadóként, önkéntes segítségnyújtásban stb.



BETHLEN GÁBOR  
Alapkezelő Zrt.



Nemzeti  
Együttműködési  
Alap



Tárca. Írta: Székelyfi Gyula

# Kiskun-Halás város borászata.

**Gyárfás István** (szerzői nevén: Székelyfi Gyula) kitűnő írását, amit az úttörő jelentőségű *Borászati Lapok 1859-es számaiban jelentetett meg „Kiskun-Halás Város borászata”* címmel (1859. április 24. 135-136. p., május. 143-144. p., május 8. 152. p., május 15. 158-159. p.). Az írásba foglalt tanulságai még most is érvényes, tény és való, hogy a kiskunsági szőlőtermelés nem a filoxéra után indult el, mint sokan gondolják, hanem jóval korábban. Már 1850-es években több, mint 1000 hektár (kerti) szőlő művelése folyt a város délnyugati határában Seregélyes, majd Öregszőlők elnevezés alatt. A LYCEUM társasági közlönyben az eredetihöz hasonló írásmódban közöljük Gyárfás István írását (néhány magyarázó megjegyzéssel, továbbá a hosszú ékezetek alkalmazásával és a nyomdai szöveg pontosításával). A kiskunhalasi szőlő- és gyümölcs-kultúráról a Kiskunhalas története 3. kötetben, Simon András tanulmányát javaslom az érdeklődőknek.

Azon szíves részvét s kitűnő figyelem, melyet e lapok t. Szerkesztősége a homoki, alföldi vagy sík földön ültetett, a hegyivel ellentétben úgy nevezett kerti szőlők iránt jelesen tanúsított az által, hogy m. évben nem csak az alföldi szőlők művelése, czélszerű szüretelés és okszerű borkezelés és javításról igen tanúságos cikkeket bocsátotta borászati lapokban közre, hanem az alföldi borászat ügye emelése érdekében egy pályakérdésre 12 arany jutalmat tűzvé ki, a kitüntetésre érdemesített jeles pályaművet

a „Borászati Lapok” m. évi 36. s köv. számaiban közzétette: valóban az alföldi szőlőbirtokosok részéről nagyobb méltánylatra, sőt mondhatom, hálás köszönetre lett volna érdemes, s annyival inkább sajnálandó, hogy ezen az alföldi borászat, s általa egyesek anyagi jólléte felvirágoztatására czélzó áldozatteljes igyekezet általok lelkes ügyszeretettel nem karoltatik fel, s nem igyekeznek eddigi szőlőművelés és borkezelésük rendszerének minden uralkodó hiányával nyílt félfedezése által az újabb kor e részbeni nagy-szerű előhaladásait gyakorlati okszerűséggel életbe léptetni, holott a szőlőbirtokosok figyelmét megragadhatná azon körülmény, hogy ha a magyarhoni nemesebb hegyiborok t. szerkesztő úr s hasonló szakmíveltségű ügytársai lelkes buzgósága által külföldön jó sikerrel megismertette, ide nagyobb mennyiségben fognak kereskedés útján kivitetni, a mindennapi belfogyasztást a jelesebb alföldi homoki boroknak kellend pótolni, mi által értékük növekedvén, az eddiginél czélszerűbb kezelést méltán megérdemlik, mert rájuk kedvező jövőendő vár.

E szempont, de a lelkes ember fogalmával összekötött haladás eszméjétől is vezéreltetve, minthogy e több mint négy század óta fennálló régi tősgyökeres magyar város terjedelmes szőlészete s figyelmet érdemlő borászata nyilvános

lapok hasábjain talán még soha ismertette nem volt, miután e kötelességtől szakavatottabb egyének magukat mindeddig visszatarták, megkísértem tenni azt én, talán több jóakarát, mint szakismerettel; használva e részben vezérfonalul azon pontokat, melyek t. szerkesztő úr által a „Borászati Közlemények” 1857-ik évi első füzeté végén a szőlőbirtokosokhoz intézett felhívásában a vidéki szőlők statistikai adatai közlése végett tétettek.

Halas város 12,000-t meghaladó magyarajkú népességével fekszik egy hasonló nevű tó mellett a keleti hosszúság  $37^{\circ}92'$  (Az 1930-as éveket megelőzően Magyarországon is szinte kizárólagosan használt ferrói délkörrel kapcsolatban [mai nevén: *El Hierro*], amely a Kanári-szigetek legnyugatibb tagja, a ferrói délkör maga pedig „az Óvilág legnyugatibb pontjához” simul. A ferrói délkör a valóságban a párizsi nullmeridiánt jelenti, Ferro és Párizs szögkülönbsége a Bureau International de l'Heure (BIH) szerint hajszálpontosan 20 fok. A brit greenwichi délkörhöz 1884-től igazodunk, ezért Kiskunhalas a keleti hosszúság  $19^{\circ}28'$  alatt található meg), az északi szélesség  $46^{\circ}26'$  alatt, Kecskeméttől 6, Kalocsa és Bajától a Dunától 5, Szabadkától 4, Szegedről a Tiszától 6, Félégyházától a vasúttól 5 mérföldnyi (földrajzi mérföld 7,5 km, a bécsi mérföld 7,5859 km, ebben az esetben vélhetően magyar mérföldben érvényesek a távolságok: 8.3536 km) távolságra,

ázsiaihoz hasonló homoksi-vány közepette, semmi hegy vagy nevezetes erdőség által védett térségen, s így éghajlata általában száraz, de igen változó, nyáron az ázsiai homokos rónákon uralkodó meleghez, télen gyakran észak dermesztő hidegéhez közelít; sokszor a legforróbb napokat hideg éjjelek váltják fel, e miatt a váltólázak gyakoriak; a szelek legtöbbszörre északnyugat és délkeletről jönnek; martiusban dühöngő orkánok emelkednek, s felkavart homokkal setétítik el a láthatárt; nyáron tartós hőség miatt a száraz homoki lapályokon átvonuló terhes fellegek leggyakrabban a város határán ereszkednek le, olykor jégesővel. A tavasz ritkán nyílik martius közepe előtt, az aequinoctialis (napéjegyenlőségi) szelek, zivatarok, éji köd és derek, s a még áprilisban is előforduló hideg napok és éjjelek a kifakadásnak indult növényzetre káros hatást gyakorolnak; a nyár tikkasztó száraz, meleg, auguszt. végéig, az ősz hűsebb, gyakran esős és szeles, többnyire november közepéig tart, midőn beáll a tél, mely leginkább száraz természetű, kevés hózivatarral.

E városnak folyó vize nincs, hanem vannak több nagyobb tavai, s mocsárjai, — a városi, a szőlőktől egész határban elválasztó nagy nádastó — melytől vette e város Halas nevét — a szőlőre a kései fagyok és derek kártékony hatását kibebíti.

Közvetlen e tó partján s melléken, a város délnyugati oldalán nyúlnak el a halasi szőlők, területül 1600 -öles 1758 hold (*1 bécsi hold vagy kataszteri hold: 5755 m<sup>2</sup>*), melyből 1624 hold pedig a város e részeni közlegelőjét elbontással fenyegető, úgy nevezett fejetéki sivány homok buczkák-ból 1852-ik évben közárverésen adatott el; — a bejött tetemes összeg a város adósságai törlesztésére fordíthatván.

E város határának egy jelentékeny részét tevő homoktenger a nyárfa több fajai magjával s gyökereivel annyira el van telve, hogy ha egy ily homokrész marha és birka legelés elől tilalom alá kerül, s az év nemileg is nedves, e homok részen a nyárfacsemetek sűrűen búvnak elő; mi arra mutat, hogy az egész homoksík hajdanta nyárfa erdővel volt borítva; így azon rész is, melyen jelenleg a régi szőlők fekszenek; azonban az itt, valamint az új szőlők helyén, volt erdő is, részint kivágás után a sarjadék ápolására kellő felügyelet hiánya, részint a tulajdoni jog szentségének nem patriarchális modori (*apajogú*) megőrzése miatt elpusztulván, az elbontással fenyegető homok kiosztatott szőlők alá, régebben öl (*3,597 m<sup>2</sup>*) utáni néhány krajczár csekély díjért, újabban pedig árverés útján adatott el. Ez okból találatnak a halasi szőlők közt jelenleg is kis nyáras erdők, s a szőlőgaradokon (*kerítés*) nyárfák, melyeknek teljes kiirtása sok nehézséggel jár.

A régi szőlők nevei: felső-híd, alsó híd, minthogy a városból a nevezett tavon keresztül csak e két hídon van a szőlőkkel közlekedés; az új szőlő „fejeték” nevet nyert azon mocsárról, mely mellett fekszik; s az ipar újabb hódítmányának tekinthető, miként ezen, csak ez előtt 10 évvel is, szélpusztító játékaul szolgáló buczkás homok dombok, melyeken csak nyúlvessző és néhány elárult nyárfarommaradványi egy ott diszlett régi erdőnek, tengettek, árverésen halasi lakosok által 30 — 120 pft-ig holdanként megvétetvén, fáradságos munka és megfeszített szorgalom által, kiegészítve, gyümölcsösökké, részint szőlökké alakultak át; s fekvési helyzetük nem csak a városhoz közelségük miatt kedvező, de azért is kellemes, mert egy, még eléggé nem méltányolt s fel nem használt gyógyerejű nagy szikes víz, úgy nevezett sóstónak, mely közfürdőhelyül szolgál, közvetlen szomszédságában terülnék el s kedvező jövőre számolhatnak.

A fentebbi terület szerint a halasi szőlők mennyisége — 200 öllel számított — 14,114 kapát tesz, egy kapás szőlő általában megterem 2 akó bort, s így összes termést jobb években 25 — 30,000 akóra (*Egy magyar akó 53,7 liter, egy bécsi akó 56,6 liter volt*) lehet tenni, mely nagy részben sötét vörös, részben világos vörös schiller és fehér borokból áll.

A szőlők talaja — mint említve volt — sivány (sívó, sovány), buczkás, de termő

erővel bíró homok, fehér-sárgás, helyenként szürke színnel s nagyobb dombokkal; régebben a talaj javítására csaknem semmi gond nem fordított, hanem 1846-ik év után a borok ára emelkedni kezdvén, a természetők figyelme a régiebb szőlők talaja javítására fordult, s ez idő óta szorgalommal kezdik trágyázni részint érett trágyával, mely tavasszal kinyitás után a sorokban tőkék töveire szóratik, — de nagyobb részben szalmás trágyával s töreikkel, mely késő ősszel, télen és kora tavasszal a homok felszínére hirtetvén, egyedüli mentő eszköz főleg dombosabb, széljárta helyeken hogy a tavaszi dühöngő szelek a szőlők száraz homokját az alsó gyökerekig el ne seperjék. Azonban a szelek e kártékony hatása nem csak a homok elseprése, de más helyen e repülő homokkal a tőkék elborítása, feltöltése által is nyilvánul, annyira, miként nem ritka eset, hogy a gazda szőlőnyitáskor szöleje egy részét szélhordta homokkal annyira befedve, eltöltve, elárasztva találja, hogy a 3 lábnyi (*1 láb = kb. 0,3126 m*) magos szőlővesszők két harmada homokba van süllyedve, s olykor csak a vesszők hegye egy arasznyira (*kb. 19.9 cm*) látszik ki. Ezen meg nem előzhető bajon csak nagy munkával lehet segíteni, jelesen az eként elborított tőkékről a homokot kiássák, kihányják, s megtisztogatván a tőkét, egy szál vesszőre, s ezt földszinti vagy azon alól a legelső ép szemre megmetszik, s ezután a homokot ismét reáhúzzák, más szóval eldöntik a tőkét; — az így

kezelt szálvessző a kövér homokban igen buján hajt s többnyire termést hoz.

Egyébiránt a szőlő itt másodrendű gazdasági ágának tekintetvén, mint ilyen, nem a kellő gonddal és szorgalommal műveltetik. A művelés általános módja következő:

Tavasszal József és sz. György nap közt történik a nyitás, itt úgynevezett kikapálás, hosszú 4 lábnyi nyelű, és másfél oly hosszú mint széles, egyenesre el metszett élű s nem hegyes kapával, a tőkék töveiről elhúzott homok a fél öl (*1 bécsi öl: 1,896483840 m*) távolságú sorok közt kúp alakra hanyatlik fel, mely kúp, vagy bálvány, helyi néven bakhát, némely szőlőkben másfél láb magos is találhatik, s az ily szőlő nyitása sok munka s kiadással jár, miután a tőkék a homokból annyira kitisztítatnak, hogy gömbölyű fejük szabadon álljon. Nyitás után következik a metszés, ez történik görbehegyű, baltás metszőkéssel, a kaszahegygyel való metszés, mely szerintem legczélszerűbb, még kevesek által használtatik; a szőlőlőllő alig ismeretes; a metszés 2 — 4 szemű 2 — 4 csapra tétetik, a metsző-kés baltás fokával a pudvás és száraz részek letisztogatván; arra azonban, hogy a metszés lapja a szem ellenes oldalára essék, meglehetősen figyelnek. Ezután jön a második kapálás, az újítás; ezt követi a szőlő szemek kifejlődése után a kötözés, s minthogy itt a szőlők általában karó nélkül műveltetnek, bár egyéb szőlőmunkát kizárólag férfiak vé-

geznek, a kötözést nők teljesítik; egy sereg asszony és leány víg dalolás közt sással vagy kákával, szittyóval a szőlő minden vesszejét, földtől másfél láb magosan, a kötélekkel összeszorítja, s a hosszabb vesszők felső részét, 2–3 lábnyi magasságban kézzel letörik; az ekként kötözött szőlő közép-termetű megőr, a természetben tökéletesebb rövid karókkal szokták feltámasztani, hogy alatt eső fürtjei a földre ne érjenek; felesleg vesszők kiválasztása s töben kitérése itt szokásban nincsen. Később augusztusban harmadszor, vagyis érés alá kapálnak, s ha ezután még szüretig a szőlő nagyon elgázosodnék, a gazt kézzel kigyomlálják.

Szüret sz. Mihály és oct. közepe közt szokott lenni, a szüret napját a városi előljáróság, a szőlőbirtokosok meghallgatása után, határozza meg; ki ennél előbb szüretel, megbüntetik, hogy így a tolvajlás némileg gátoltassék.

Legelterjedtebb faj a fekete kadarka, ezenkívül van két faj fehér szőlő, egyik keményebb természetű, nem könnyen rothadó; másik lágyabb, s rothadásra hajlandó; továbbá van fehér és fekete gohér, itteni néven bajnár, az első kedvező években aranyárgára kifejlődött s megránczosodott szemű fürtjeiből a legjobb bort adja, kevés vörös dinka és cigányaszőlő; asztaliszőlők közül nagyfürtű fehér kecskecsű, és a ritkábban előforduló, itt szagosnak nevezett, muskotályszőlő; legtöbb s legjobb bort ad a fekete kadarka és kemény fehér (Sárféher, Fehér dinka,

a „lágyabb” sárga Magyarka = Szlanamenka).

A szőlőkben pinczék, s jobb szerkezetű bor és préházak nincsenek; leginkább úgy nevezett bogárhátú kunyhók vannak nádból építve; tehetősök szőlőleiben levő házak egy konyhából s egy szobából állanak, a vinczellért itt budárnak (szőlőcsősz, szőlőpásztor), kapásnak nevezik, kik legtöbbnyire más nehezebb mezei munkára nem igen alkalmas hajlott idejű emberek, némelyek egész évre, legtöbbben József naptól mindszent napig vannak fogadva, kik a szőlőkben állandóan laknak, s a szőlőnyitás és szüretelésen kigyomlálják.



vül a többi munkát egy maguk kötelesek végezni; fizetésük heti eleségen kívül 60 – 100 vft. (24-40 oFt., az 1816-ban megalakult az Österreichische National Zettelbank, ezzel újabb devalválást fogantatosítottak. Megállapították, hogy 250 váltóforint 100 ezüstforinttal egyenlő. 1857-ben a Habsburg Birodalomban bevezették a 45 forintos osztrák értéknek nevezett új ezüstalapú valutát, az osztrák értékű forintot (Gulden österreichischer Währung).

Ezt a bécsi pénzverési egyezmény keretében a német államokkal közös pénzlábra helyezték. 45 osztrák forint színezüst-tartalmát 500 grammban

szabta meg. A decimális rendszerre való átállással 1 forint értéke 100 krajcár lett — a korábbi 60 krajcár helyett. Azaz 1 oft = 2,5 vft. Az 1 és 2 forintos ezüstérmék és a 4 és 8 forintos aranyérmék mellett 10 és 100 forintos értékjelzésű bankjegyek kerültek forgalomba.

Ezt a vesztés porosz háborúk után, 1866-ban az 1, 5, 50 forintos bankjegyek követték.)



Szüretkor a szőlőt általában faj elkülönítés nélkül vegyesen s egyszerre szedik le kosarakba vagy kis dzsákba, puttony nincs szokásban, amazokból öntik a cseberbe; — kiknek pedig nagyobb mennyiségben terem fehér szőlőjük, elébb ezt szedik le külön, azután a többi fajokat vegyesen; — a csöbörbe facsomiszlóval összetörik, ekkor a kocsin vagy szekéren lévő félfenekű, úgy nevezett fennálló hordókba beletöltik, s azonnal hazaszállítják, otthon kamrában vagy fészernél hasonló fedetlen hordókban, vagy kádakban, vagy sötét vörös bornak egészen ki hagyják forni a törkölyön, vagy ha világos vörös bort akarnak készíteni, valamint a lecsomiszolt fehér szőlő levit is, egy vesszőből font méhkaptár alakú kast a törkölyös mustba belesüllyesztvén, az ebbe szívárgó mustot hordóba elszűrik, a törkölyt egyszerű szerkezetű présekben kisajtoltják, a kipréselt törkölyt pálinkának, az itteni számos házi-

kazánokban nők kezelik, kifőzik, a kifőtt törkölyt pedig sertés teletetésre használják.

Többen pedig már jó sikerrel használják a leszedett szőlőnek helyszínén azonnal zsákba kigázolását, miből fejjér és setét sárga bort szűrnek, a törkölyt és gázolás után nyert színmustot haza szállítván, a törkölyt kádakba hányják, s ha szükséges, reá annyi mustot töltenek, mely a törkölyt fel bírja vetni, s ekként félszerben vagy kamrában nyíltan kiforni engedik, a forrás végződésével, midőn a bor kissé tisztulni kezd, elszűrik, a törkölyt kipréselik, s pálinkának kifőzik. — Szőlőmalom is, habár ritka helyen, alkalmaztatik a bogók összezúzására, de rostán lebogyózás, must lenyálkázás, és zárt erjedés sehol használatban nincsen.

Boraikat a tehetősök téglalobozatú pinczékben tartják, de a pinczék legtöbbnyire nedvesek anynyira, hogy vizes tavaszokon azokban az alólról fel fakadó víz lábnyi magosra is emelkedik; a többi borok leginkább kamrában telelnek és nyaralnak, s e miatt megfagyás, megfordulás, nyúlósodás, eczetesedés s más betegségeknek vannak kitéve.

Szüret és levélhullás után megkezdetik a hiányzó tökélet döntés általi kipótlása; szokásban van azonban az anyatökétől el nem választott vesszőnek földbe süllyesztése, úgy nevezet bujtás is; döntésnél az egész töke egy lábnyi mélyen, sőt hol a szőlő földje szél általi



rongálásnak inkább ki van téve, mélyebben is súlyosztatik a föld alá, s az anyatóke erejéhez képest 3–4 szál vesszőből ugyan annyi tőke képeztetik, s több helyeken trágya is használtatik. Van azonban egy megrogzött rossz szokás a döntések kezelésénél, jelesen a nádkaróval megjegyzett döntésvesszőt tavaszi nyitáskor a szőlőművesek nem kapálják ki oly mélyen, mint a többi tőkét, a metsző a döntött vesszőt földszínt egy szemre megmetszvéen, az azon évben kihajt; második évben pedig már a többi tőkékkel egyenlő mélységben elkapáltatván a döntés tövéről a föld, abból senyvedésnek kitett, s többnyire el is veszni szokott hosszú nyakú tőke származik, s e miatt a tőkék czélba vett ez útoni szaporítása gyakran nagy részben meghiúsul. — Gyökeres vessző ültetése ritkábban alkalmaztatik, hanem sima vesszők árokra vagy fúró után megfordított homokföldben meglehetősen sikerülni szoktak; a fúróvali ültetésnél a vessző, nem a fúró pár újnira a lyukba ledugott vesszőtől földbe súlyosztása által szorítottatik be, hanem vagy vízzel, vagy száraz homokkal, egyiket vagy másikat öntvén a fúrt lyukba betett vesszőre mind addig, míg megszorul; sőt többen a fúrt lyukba csak beleteszik a sima vesszőt, s úgy hagyják, a beszorítást a szél által a vessző megingatása által oda folyó homok eszközölvén; végre többen a tavaszi gyökérbe való szőlő ojtást is meglehetősen sikerrel kezelik.

Végre a szőlő télire befedetik oly módon, hogy a

magas bakhát földje 6 — 9 újni magosságban a tőkék töveire húztatik; — azonban a halasi szőlők csaknem ¼-de fedetlen szokott telelni.

A szőlőmunkai napszám élelmezésen kívül 20 — 36 pkr (*pengő krajcár, 1 ezüst forint = 100 krajcár*), a nélkül 30 — 45 pkr szokott lenni az évszaki más sürgős mezei munkák szerint.

Az elszűrés vagy csomiszálás után a must erjedése az időjárás melegség fokához képest 2 — 3 nap alatt elkezdődik, s 6 — 8 nap múlva bevégeződik úgy, hogy a borok november végére meglehetősen megtisztulnak, ezután seprejükön hagyatva, kora tavasszal lefejtetnek, a többszöri fejtés csak kivételesen gyakoroltatván, ily állapotban kerülnek fogyasztás alá.

Halason termeltetik a legstőtebb vörös bortól kezdve világos sárgáig mindenféle színű bor, a szerint, amint több vagy kevesebb ideig hagyatik a törkölyön erjedés alatt, s fekete vagy fehér szőlő zsákban kigázoltatik, vagy kason azonnal vagy később szüretik el; fehér borok közt legtöbb a testszínbe átjátszó setét sárga színű találhatik.

A fehér bor főjelleme, mi szerint az több édességgel mint savannyal bír, s ha egészen tiszta is, vékony ragyogó színnel ritkán bír, hanem testesnek, vastagnak mondható; azonban meglehetősen erősek; főleg bortermésre kedvező években tüzes erejű, s e mellett kellemes zamatú borok teremnek; a halasi borok általá-

ban hamar fejlődven, tavaszra többnyire megérnek; a fehér bor több évig eláll; egy gondos szőlőbirtokos pinczejében találhatik ritkasággal 1841-ik évi termés fejr bor, melynek íze és zamata, bár csak érett fekete kadarkából szüretett, rajnai borra emlékeztet.

A veres borok, minthogy általában le nem bogyózott törkölyön fornak meg, a szőlőcsutkákból felvett cseranyagtól, s olykor törköly ízűek is, de e mellett erősek, némi édes íz, főleg jobb években, azonban ezeknél sem hiányzik, szinte hamar fejlődnek, de legfőlebb 2 — 3 évig eltarthatók.

A most előadott jellemre vonatkozólag felkérem a borászati ügybarátokat e kérdések megfajtésére:

1. Mi körülménynek tulajdonítható az, hogy a halasi szőlő mustjában lévő cukoranyag erjedés által nem alakul át egészen, s nem emésztetik fel borsszesszé, hanem egy része feloldatlan maradván, e miatt a bor kevesebb szeszt nyer, sőt a fennmaradt édes íz, s e miatti kellő szesz mennyiség hiánya e borok el nem tarthatóságának, s nyúlósság, eczetesedés, törődés, felfordulás betegségei anyagául szolgál?

2. Valljon nem a fehérnye kellőnél csekélyebb mennyisége, vagy a kevészseri lefejtés okozza e borok vastag színét, nem bírván magától fenékre leülleszteni a vastag színt okozó anyagokat?

3. Mi az oka annak, hogy a halasi bor, nem mint a

hegyi vagy más szeszesebb borok szokták, felmagasult zajos kedvben kitörő jólézésre, szilaj kedvre villanyozza fel a kedélyt, de e helyett bús komolyságot idéz elő, mely az élvezés további folytatásánál tompa elalélt-sággal, de fejfájás nélkül végződik; holott a halasi borból sem hiányzik a felvillanyozást előidéző szesz, csak hogy ennek hatása más alakban nyilvánul?

4. Mi módon lehetne e borokban a savany részt szaporítani, mi által azokat kellemesebb italúakká lehetne tenni?

5. E pontnál egy pohár homoki borral kezemben úgy magyarosan szólók az úrnak a jeles bicskei szőlőlevelek igen tisztelt s becsült írója Tóth István úrnak, s kérem álljon elébe gyakorlati tanácsa — s becses válaszával kérdésemenek: valljon a rizling faj megteremne e kellő sikerrel a halasi homok szőlőkben, s az ezzeli vegyítést lehetne e kedvező eredménnyel a halasi bor fentebbé hiányai javítására alkalmazni, tekintve a magyar földön s éghajlati viszonyok alatt termett rizling bor sajátosságait?

E kérdésekre adandó felvilágosítást hiszem, hogy a nagyszámú homoki bortermesztő gazdák kíváncsi érdekléssel várják, s jeles borászainktól kériik.

A halasi boroknál ez ideig legtöbb a belfogyasztás; nem kevés azonban az is, mit kúpeczek megvásárolván, Bácskába és Szentes vidékére elszállítanak, s ott vagy készpénzen, vagy más terményért cserében eladnak; helyben az új bornak ára

hordó nélkül 3 — 4, 4 — 5, s ritkán a jelesebbé 6 pft.

Nem lehet egyszersmind hallgatással mellőzni, mi-ként e város kebelében is találkoznak a borászat körül dicséretes érdemeket kifejtő ügybarátok, kik a szőlő-mívelés és borkezelésben jeles haladást tanúsítva, az újabb borászati elvek alapján czélszerűbb kezelés és új fajok szaporításával kísérleteket tesznek; szerénységök megsértése nélkül megnevezhetni e részben Huszka Vendel plébános urat, kinek tiszta és kellemes ízű, és ragyogó fényű borai e vidéken közkedves-séget s elismerést nyertek, s óhajtandó volna, hogy e részbeni szorgalma eredményét másoknak buzdító például valamely legközelebbi kiállítás alkalmával megismertesse; továbbá Hetesy Dániel és if. Pap Sándor úr fáradhatlan kitartással több új fajokkal tesz kísérletet, s ezeken kívül vannak több mások is; de mindeddig a néhány jeles példa elterjedtebb kövételre nem talált.

Általában az okszerű, nagyobb szorgalommal űzött szőlőmívelés akadályaiul lehet tekinteni a következő körülményeket:

1. A szőlők egyszersmind gyümölcsükül is használatnak, s több szőlőkre nézve nehéz volna a főnevet biztosan eltalálni: gyümölcsös-e vagy szőlő, annyira be vannak ültetve vagy sarjadékokról benőve meggy- és szilvafákkal, melyek míg alig minden 3 — 4 évben adnak csekély hasznú termést, az alattuk sínlődő szőlők

lőtökéket, ezek éltető eleme a napfénye — s melegtől megfosztják, az ily szőlők keveset, azt is karcznak nevezhető savanyú bort teremnek, s így elmondható, az ekként használt homok terméséről a se pénz, se posztó példájára, hogy se gyümölcs, se bor.

2. Fő akadály a szőlőrendőrség hiánya, mert az 1624 hold régi szőlők őrzése két hegymester és 8 csósz által eszközöltetik, kiknek számára a szőlőkben állandó rendes lakhely sincsen; a 10 egyénnek összesen évi bére: minden kapa szőlőtől 6 váltó krajczár, de ez sem fizettetik meg mindenki által rendesen, ezt szüret után házalva magok a csószok szedik be a szőlőbirtokosoktól, továbbá egy 50—60 vft-ot jövedelmező kaszáló; mely bérből fejésként alig jutván 40 pft, kénytelenek a csószok más kereset módhoz fordulni, s ez által a nappali öröködést s éjjeli czirkálást elhanyagolni; mely rendszeres rendtelenség következménye az, hogy már sz. Mihály nap

körül, midőn a szőlő megéréshez van közel, a szőlő termése nem szabados utakon okos és okatlan állatos által valóságos ostrom állapotba van helyezve, s hogy a nagyobb és tehetősb szőlőbirtokosok magokat tetemesb károsodástól megóvják, kénytelenek külön fogadott pásztorokat kapásokat tartani, s hol ilyenek nincsenek, ott egyedül az isteni gondviselés öröködik a verejtékes szorgalommal mívelt szőlő és gyümölcsfák termése felett.

Czélszerűen rendezett, s jól fizetett szigorú rendőrség a legjótékonyabb hatással lenne a szőlőmívelés előmozdítására, s felvirágoztatására.

Egyébiránt az itteni szőlőmívelés és borkezelésre kedvező sikerrel lehet ajánlani az újabb borászati elvek szerint a következő teendőket:

a) Egy vagy két biztos termést és szeszes bort adó fajok szaporítása, és ültetése;

a rossz fajok kiirtása.

b) Kötözéskor a szükségtelen s termést nem hozó sok vesszőnek, hogy a tőke nedvét hasztalan ne emészsze, kiválasztása és kitördelése.

c) Szüretkor szőlőrostán lebogyózás alkalmazása, hogy ez által a fanyar ízt tartalmazó, se nem kellemes ízt a borral erjedés alkalmával közlő zöld szőlőcsutkákat eltávolíttassanak.

d) Must lenyálkázása, s zárt erjedés.

e) Különösen vörös boroknál azoknak le nem bogyózott törkölyön hosszabb ideig nem hagyása, hogy fanyar és törköly ízt ne kapjanak; inkább a kellő sötétvörös szín megnyerése végett a szikszói mézes, festő szőlő, oportó, ráczfekete, török szőlő, s a legjelesebb József nádor, sötétvörös nedvel bíró fajok szaporítása.

f) Évenként a bornak többszöri lefejtése.

g) Jó pinczék építése.

h) A bornak szeszesítés általi javítása, mely kivált a kevésbé erős borokat az itteni rossz pinczékben is, az elromlástól hosszabb idő alatt is megóvná, s ez által beesőket is növelné.

i) A jeles „Borászati Lapok”-nak e 12,000 lakossal bíró s bortermesztő városba legalább 12 példányban járatása, mi ha megtörténnék, úgy az ezekből merített gyakorlati szakismeret nyomán a fentebbi javítások is bizonyosan be fognának következni, — s adja isten!

A „Borászati Lapok” szerkesztősége. Felelős szerkesztő s kiadó tulajdonos: GYÜRKY ANTAL. Nyomatott Emich Gusztáv nyomdájában Pesten, Barátok tere 7. sz.



GYÁRFÁS ISTVÁN táblabíró, történész, az MTA levelező tagja volt (Dömös, 1822. július 17.–Kiskunhalas, 1883. július 16.) Fiatalon, ref. lelkész apjának gyülekezeti lelkészésként történt meghívása miatt, Halasra került, itt tanult a gimnáziumban, majd ügyvédi vizsgát tett Pesten. Horváth István tanítványaként, ki meghatározó jelentőséggel bírt későbbi munkásságára, 1847-ig Pesten élt. Ezután Halasra költözött, aljegyzőként dolgozott. Az 1848-49 években a városnál viselt tisztségeket, amiért 1849-ben menekülnie kellett. 1850 elején felmentették, majd különféle jogi tisztségeket látott el, de mindvégig Halason lakott, feleségül vette a halasi Kenéz Borbálát, 1862-től kerületi táblabíró lett. 1871-ben Szabadkára került, mint kir. ügyész, 1873-ban Budapestre kir. táblai rendes bíróvá nevezték ki. Nagyon sok írása jelent meg különféle szakmai lapokban (Borászati Lapok) gyümölcészeti, történelmi, régészeti és jogi kérdésekről. Egyik legjelentősebb műve a Jászkunok története I-IV. kötet. Szilády Áron ref. lelkész hosszas országgyűlési képviselőisége és távolléte idején, mint a ref. egyházközség főgondnoka sokat tett a halasi reformátusok érdekében. 1878-tól az MTA levelező tagja lett. A Magyar Történelmi Társulat választmányi tagja volt.



# Ivópénz, sörpénz, fürdőpénz

A borralaló a középkori Európában *ivópénz* (trinkgeld), *fürdőpénz* (badegeld) és *sörpénz* (biergeld) néven jelenik meg. Kínában *tea-pénznek*, muzulmán területeken *baksisnak* hívták, ami azt jelenti „borralalót adni”. A borralalót a királyi udvar, a nemesek, a módosabb polgárok, vagy a városi tanács adta mestereknek, szolgálóknak kisebb munkákért, szolgáltatásokért.

A borralalót adhatták a fizetésen vagy megbízási díjon felül, avagy olyan munkákért, melyek elvégzése nem tartozott az adományozott feladatkörébe.

Tulajdonképpen ajándék volt, s az ily módon kifizetett összegeket bevezették a számadáskönyvekbe is.

A borralaló eredetileg akkora összeg volt, amennyiért 1 pint (2 icce), azaz több mint másfél (1,7) liter bort lehetett venni. 1 pint bor például 1501-ben 4 magyar dénárba került. Ez természetesen asztali bort jelentett akkoriban, azaz helyi termesztésű szőlőből készült újbort.

A városi tanácsok rendszeresen adományoztak kisebb jutalompénzeket az alkalmazásukban álló tisztviselőknek (jegyző, adószedő). A nagyobb építkezése-



dolgozó munkásoknak is rendszeresen fizettek borralalót egy-egy nagyobb épületrész befejezésekor.

A brassói tanács alkalmanként 1–2 forint borralalót utalt ki Gergely patikusnak. Bártfa város számadáskönyvében folyamatosan vezették a borralalókra kiadott összegeket: a gyolcsot lopó tolvajokat elfogó társaság 2 forintot kapott; Kocheln Péter az új istálló-



ba szállított 18 fuvar takarmányt és a munkadíjon felül kapott 2 dénár borralalót is; Szent Jakab apostol ünnepén a rézőntő mester 10 forint értékben kapott új nadrágot és borralalót szolgálataiért; Szent Bertalan ünnepe után, a város kertjében elvégzett munkákért 2 forint, borralalónak pedig fél forint járt; 1436. Szent György napja táján, a városi mezőkön dolgozók 25 dénár fizetséget és 1 dénár borralalót kaptak; sze-



kerek készítéséért nagy összegeket fizettek ki a munkálatokban részt vevő öt mesternek, és ezen felül még 350 dénár borralalót osztottak ki.

Az eperjesi városi számadáskönyv tanúsága szerint 1497-ben a lőcsei jegyzőnek utaltak ki 12 dénár borralalót egy meg nem nevezett munkáért. A városban a hóhér három jogcímen kapott díjazást: megtérítették a kiadásait, megkapta a fizetését és borralalót kapott, ez utóbbit akár természetben.

A körmöcbányai pénzverő kamara alkalmazottai a 15. század végén szintén kaptak borralalót karácsonykor és húsvétkor, teljes összege évente 60–100 forintot tett ki.

Az ajándékosztás egyébként elterjedt szokás volt a késő középkorban. Galeotto Marzio a Mátyás királyról szóló bölcs cselekedetek című művében egy kegyes adományozás történetét örökítette meg. Mátyás előtt felvonult az udvar személyzete és a király, mindenkinek a maga elé tartott szerzőmájába, trombitások trombitájába, szakácsok fazekaiába, pincemester serlegébe ejtette ajándékát. Galeotto az általa írt könyvek nyitott lapjaira annyi aranyat kapott, mint a többiek együtvéve.

BENDA JUDIT

(részletek) Ivópénz, sörpénz, fürdőpénz. A borralaló a késő középkori Magyar Királyságban.

URL: <https://ti.btk.mta.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/haviszines/3570-ivopenz-sorpenz-furdo-penz.html>



## Szilády Áron Társaság Társasági Legáció

*Programtervünknek megfelelően,  
2020. SZEPTEMBER 19-ÉN, SZOMBATON  
egész napos társasági legációt szervezünk  
a Nagykunságba (Kenderes, Karcag).*

**INDULÁS:** reggel 6:00 órakor autóbusszal a Szilády Áron Református Gimnázium mellől (Gimnázium utcai oldalról). Célunk: a 275 éve megvalósult Jászkun redemptio emlékére a Nagykunság testvérgyülekezeteinek felkeresése, Horthy Miklós kormányzó emlékhelyének, a nemzeti örökség látnivalói-nak és közösségi értékeinek megismerése. Legációs utazásunk során, önállóan egy-két szendvicstről, innivalóról szíveskedjen gondoskodni! Lehetséges, hogy lesz nagykunsági birkapörkölt ebédünk, ami már hungarikum!

**ÚTVONAL:** Kiskunhalas – Kiskunfélegyháza – Törökszentmiklós – KENDERES (Horthy kripta, Horthykastély, Horthy Miklós Tengerészeti Kiállítóterem, ref. templom) – KARCAG (Jászkun Redemptio Emlékharangja, ref. nagytemplom, ref. gimnázium, Györfly István Nagykun Múzeum – a birkapörkölt ebéd még szervezés alatt!) – Törökszentmiklós – Kiskunfélegyháza – Kiskunhalas. Utazó távolság: kb. 400 km. Hazaérkezésünk: kb. 21 órára várható.

**KÖZÖS KÖLTSÉGEK:** 5.000 Ft, amely az autóbussz és az ajándékok költségeit is tartalmazza. A Társaság tagja által meghívott vendég vagy hozzátartozó esetében 6.000 Ft lesz a részvételi hozzájárulás.

**JELENTKEZÉS:** 2020. augusztus 31-ig, előjegyzéssel és személyesen a Lelkészi Hivatalban (kedden vagy pénteken 14:00 – 16:30 óráig!), a közös költség egyidejű befizetésével. Házigazdáink lesznek a települések egyházi és világi elöljárói. A részletes útitervet az indulás napján kézhez fogja kapni.

*Kérem Önt, hogy személyes részvételével, esetleg elmaradt tagdjának rendezésével – a járványügyi karantén miatt –, illetve adományával támogassa Társaságunk közösségi életének fejlődését. Az egészségügyi válsághelyzet fennállása miatt minden előírt higiéniai feltételt biztosítani fogunk, remélve, hogy a jelenlegi helyzettől nem lesz rosszabb. Ha mégis, akkor a legáció programját (is) el kell majd halasztanunk a 2021. évre!*

Lukács László elnök

**Támogassa Ön is céljainkat!**



„Egy szőlőben örülünk!”

### Lokálpatrióta klubestek Kiskunhalas

Tisztelettel meghívjuk Önt  
2020. október 15-én, csütörtökön 17 órára  
a Közösségek Házába (Sétáló utca 8.)

XII. díszvendégünk:

**Baráth József**  
Pro Urbe-díjas művésztanár

Díszvendégünk kívánsága szerint,  
szóbeszéd, italok, étel is terítetűre kerülhet.

Hátizgatni: kedves László elnök!

\*\*\*

A Szilády Áron Társaság közösségi programot hirdet  
munkában azok számára, akik szeretnék megismerni és megértetni  
magukat és világot a jelen körülmények között, szakmai értékek, eredmények,  
terveit, világlátását és kedvenc elfoglaltságait. Mindenkinek  
teljesüljön egy kívánsága, anélkül meglegyen az vendégeinkkel!

Előjegyzés, info: +3628/465-2988  
A programváltoztatás jogát fenntartjuk!



**Szép dolog pedig fáradozni a jóban mindenkor,  
és nem csupán akkor, ha köztetek vagyok.** (Gal 4,18)

20 éve alakult meg a Péter Dénes Népfőiskola!  
[www.sziladyarontarsasag.hu](http://www.sziladyarontarsasag.hu)





VIII. Protestáns Művészeti és Tudományos Napok (2020)

# Október, a reformáció hónapja

A Péter Dénes Népfőiskola keretén belül még 2000-ben elkezdett Protestáns Napok megvalósítását sok szervezés előzte meg, számos együttműködés jött létre annak érdekében, hogy minden alkalommal felhívjuk a figyelmet a protestáns művészeti és tudományos értékeinkre és igyekeztünk bevonni mindazokat, akik számára fontos polgári erényként és elvként jelen van a nemzetben, hazában és értékvállalásban egyaránt fejlődni képes célkitűzés.

Már hétszer hét napon át (2000 – 2002, 2014 – 2017) rendeztük meg a kiskunhalasi PROTESTÁNS MŰVÉSZETI ÉS TUDOMÁNYOS NAPOKAT.

Célunk, hogy a helyi értékek, az enciklopédikus tudományok, a magyar kamarazene, a keletkutatás és a

teológia etc. területén megmutatózó jellegzetességeket színvonalasan bemutassuk, továbbá a protestáns művészeti és tudományos hagyományok felidézése és megerősítése.

A református egyházközösség és a baptista és evangélikus gyülekezeti vezetők mindig kivették a részüket a megvalósításból, ezért őszinte elismeréssel fejezem ki a szervezők és segítők nevében.

Hagyományosan jól sikerültek eddig is a gyülekezethez közvetlenül forduló programjaink, pl. az egyházzenei gálaestünk a baptista templomban, a Berki Viola vallásos művészetéről tartott előadás, az öregtemetői emlékséta Szakál Aurél vezetésével (ekkor adtuk át Szilády sírkert új sírkőlapját), de a kiállításaink, előadásaink, tesztgyülekezeti művészek be-

mutatózásai is hagyományosak, minden érdeklődő számára nyitottak.

A 8. Protestáns Napok megszervezését a járványügyi helyzet hátráltatja, de reméljük, hogy sikerül megvalósítanunk.

Miután október a reformáció hónapja, figyelemmel leszünk más megemlékezésekre is, de számunkra Szilády Áron születésnapjához is kötődik (november 3.) minden esemény, konferencia és program, amit díjtalanul kínálunk tagjainknak, pártolóinknak és az érdeklődő halasi polgároknak!

A reformáció napja alkalomból, a nyitónapon a halasi származású Bibó-családról szeretnénk emlékkonferenciát rendezni, ami vélhetően számottevő figyelmet összpontosít közös céljainkra.

[www.sziladyarontarsasag.hu](http://www.sziladyarontarsasag.hu)

## HALASI TÉKA

XXI. ÉRTÉK- ÉS MÉRTÉKTARTÓ ELŐADÁS KISKUNHALASON.

**Tisztelettel meghívom Önt és családtagjait 2020. [szervezés alatt] a Martonosi Pál Városi Könyvtárba.**

**Mi lesz másnap?**

**avagy a globális hidegháború járványa címmel**

**Vendégünk:**

**Kiszelly Zoltán**  
politológus, főiskolai docens

(Kodolányi János Egyetem, Nemzetközi Tanulmányok Tanszék)

Házigazda: Lukács László elnök  
Szilády Áron Társaság,  
Péter Dénes Népfőiskola

\*

Eddigi előadónk voltak:

dr. Lánzi András egyetemi tanár,  
dr. Kakuzi Péter irodalomtörténész,  
Czakó Gábor író, dr. Hidán Csaba történész, dr. Bogár László közgazdász, dr. Margittai Gábor irodalomtörténész, Jankovics Marcell filmrendező, Perkovátz Tamás közgazdász - a helyi pénz kiadója,  
dr. Szakály Sándor történész, Jakócs Ádám vasúti szakértő, Szentesi Zöldi László író, újságíró (Magyar Hírlap), Zombori Ottó csillagász, Gy. Szabó Béláról emlékeztünk meg a szanki képtár vezetőivel (Sz. Mikor Márta és Falk Miklósné), Huth Gergely újságíró (Pesti Srácok, Polgár Portál), Irimiás Balázs építész (Csoma Alapítvány), Horváth Sándor költő (Ungvár), Gutai István író (Paks), Kiskunhalas népdalai előadás: Bakó Katalin, dr. Valadár Károly, Székely Tibor népzeneészek; Berki Viola vallásosművésze: Szűcs Károly művészettörténész (Kiskunhalas), dr. Hahner Péter történész (Pécsi Tudományegyetem)

## VIII. Protestáns Művészeti és Tudományos Napok

**Kiskunhalasi Református Egyházközösség**  
Szilády Áron Társaság - Péter Dénes Népfőiskola

**Szervezés alatt!**

Október 31. SZOMBAT	November 1. VASÁRNAP	November 2. HÉTFŐ	November 3. KEDD	November 4. SZERDA	November 5. CSÜTTÖRKE	November 6. PÉNTEK
10 óra Kiskunhalasi Református Egyházközösség A Dániel-szöveg értelmezése Vidék, vidéki élet a 20. század második felében Yvonne Dóka: A 20. század művésztörténete	10 óra Baptista templom Csongrád megyei Református Egyházkerület Kertész Zoltán: A reformáció és a modernitás	10 óra Református templom Hálsó próféta Kisfalusi Zoltán: A reformáció és a modernitás	10 óra Dr. Lukács László: A reformáció és a modernitás A Magyar Hírlap 100 éve A Református Egyház és a modernitás	17 óra Csongrád megyei Református Egyházkerület A Magyar Hírlap 100 éve A Református Egyház és a modernitás	17 óra Egyházi templom A reformáció és a modernitás A reformáció és a modernitás	17 óra Egyházi templom A reformáció és a modernitás A reformáció és a modernitás

**KISKUNHALAS**

**RÁDIO**

**TK**

**EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA**





# A FUTÓ ÉVEK MARGÓJÁRA

Írta: Supka Géza

## Augustus császár a naptárban

Az augusztus régi neve a rómaiaknál „Sextilis” volt, mert a hatodik (sextus) hónapja volt az esztendőnek. Ez a neve maradt meg még a Julius Caesar-féle naptárreform után is. Amikor azonban Augustus császárnak Krisztus előtt 7-ben az időközben újra felszaporodott szökőnapok miatt újabb naptárrendezést kellett végrehajtania, akkor ennek a hónapnak a nevét is megváltoztatta: miután életének legtöbb szerencsés eseménye ebben a hónapban játszódott le, azért a saját felvett nevével jelölte meg ezt a hónapot.

Persze az ő eredeti neve sem volt Augustus. Hiszen Gaius Octavianus néven született. Anyja Julius Caesarnak volt az unokahúga. Amikor aztán Caesar megírta a végrendeletét, abban fiává fogadta Octavianust, aki Caesar halála után rövid ideig csakugyan viselte a „Julius Caesar Octavianus” nevet is. Tizenhét esztendeig tartott, amíg páratlan szerencsével sikerült minden vetélytársát a nyeregből kiűtnie. Ekkor látszólagos szerénységből lemondott minden hatalomról, s azt a szenátus kezébe rakta le. A szenátus ennek elismerésül külön dísznevet szavazott meg neki. Az volt az „Augustus” név.

Az „augustus” szó voltaképpen az „augur”-ra megy vissza, vagyis a madárjósra („aviger”), akinek jóslata szerencsét jelent. Célzással a császár példátlanul szerencsés pályafutására, a szenátus „a legszerencsésebb” (augustus) jelzőt találta a legmegfelelőbbnek. Ettől fogva csakugyan ezt a nevet használta Gaius Octavianus Julius Caesar. S ugyanúgy, ahogy Caesar nevéből általában rangjelzés lett „Kaiser”, „császár” és „cár” formában, ugyanúgy lett az Augustus nevéből is rangjelzés: ettől fogva minden uralkodó a „sérthetetlen császári felség” jelzőjéül használta az „Augustus” nevet, a császárnék pedig az „Augusta” nevet kezdték viselni. A név maga mégis az „augusztus” hónapnév formájában maradt meg leginkább elevenen az emberek nyelvhasználatában.

- RÉSZLETEK - (NAGYVÁRAD, 1942)

## SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG

LOKÁLPATRIÓTA EGYÜTTMŰKÖDÉS

6400 Kiskunhalas, Hősök tere 2.

[www.sziladyarontarsasag.hu](http://www.sziladyarontarsasag.hu)

OTP Bank 11732064-20039431

Adószám: 18343081-1-03



Kiskunhalas. Látképe.

A református templom tornyából a Fő utca 1930 körül.

## XIII. Zenélő Szélmalom

a Csipkeházban.

– a szélmalom felújítása miatt –

Prózás-zenés-táncos  
programok minden  
korosztálynak

2020. augusztus 29-én,  
szombaton 16 órától  
Kiskunhalason.

A Pásztortűz Egyesület rendezvénye.

További aktuális kiskunhalasi programok: [halasmedia.hu](http://halasmedia.hu)

\*

A LYCEUM – társasági közlöny 16. számának várható megjelenése: 2020. november. A programváltoztatás jogát fenntartjuk! A programokról külön értesítéseket is küldünk!

\*

A Nádor Klub (2009 – 2016) STÁDIUM polgári hírlevelének 1-26. számai, valamint a LYCEUM – társasági közlöny 1-15. száma letölthető a [www.vashatos.hu](http://www.vashatos.hu) vagy a [sziladyarontarsasag.hu](http://sziladyarontarsasag.hu) honlapokról. Várjuk javaslatait lokálpatrióta alkalmainkhoz!

További információk:  
+3620/465-2300



## Honismereti határjárás XIX.

Ismerkedés Szank és környéke  
természeti és kulturális örökségével  
a Jászkun Redeptio 275. évében.

**Tisztelettel meghívjuk Önt  
2020. augusztus 14-én, pénteken!**

Utazásunk kibuszszal történik 16 órától  
a kiskunhalasi ref. templom parkolójából.

VENDÉCVÁRÁS:

Varga Ferencné Kati polgármester

Határjárásunkra összesen 15 fő jelentkezhet!

Részvételi hozzájárulás: 3000 Ft/fő.

Jelentkezés 2020. augusztus 10-ig! Ügyfél telefon: 20/465-2300